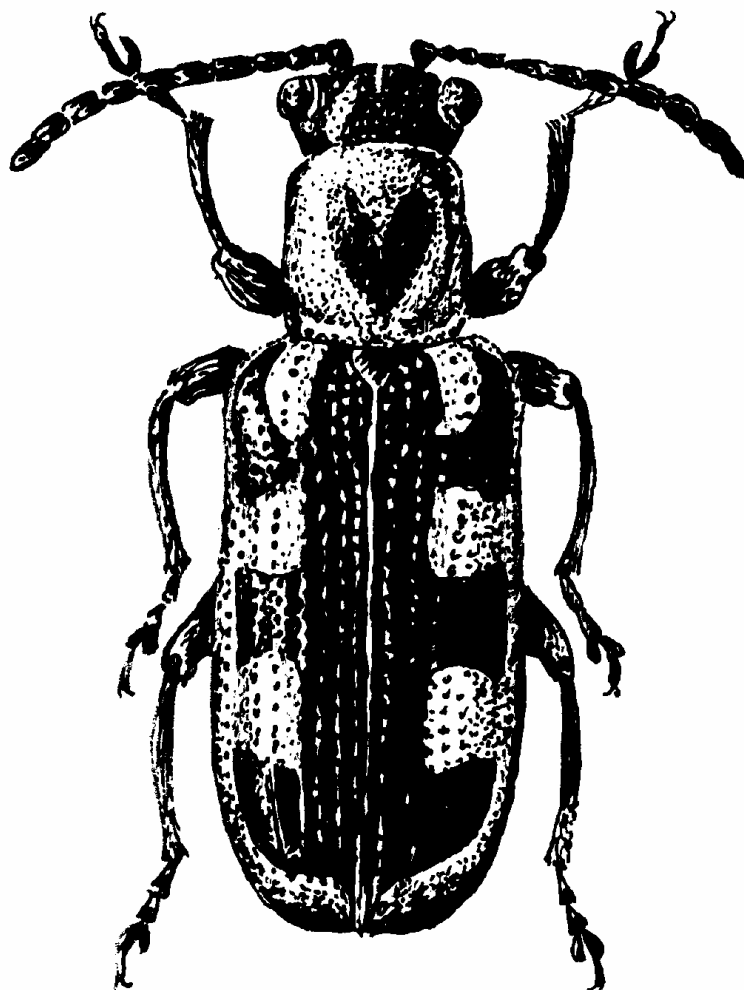

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
39. szám, 2005. május

Crioceris asparagi
rajzolta Pataki Ervin

Tartalom:

Rovarász kortársaink — Rovarász elődeink — MRT Hírek — Szakirodalmi figyelő

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

Felelős szerkesztő: Haltrich Attila (*HA*)

Szerkesztőbizottság: Jenser Gábor (*JG*),
Rozner István (*RI*), Szalóki Dezső (*SzD*),
Mészáros Zoltán (*MZ*), Merkl Ottó (*MO*),
Balázs Klára (*BK*) és Szócs Gábor (*SzG*).

Szerkesztőség:

BCE, KeTK, Rovartani Tanszék,
1118, Budapest, Ménesi út. 44.
Telefon: 372-0125.
drótposta: attila.haltrich@uni-corvinus.hu

Magyar Rovartani Társaság (MRT)

Budapest VIII., Baross utca 13.
www.magyarrovartanitarsasag.hu
A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2005)

Elnök: Dr. Mészáros Zoltán
I.alelnök: Dr. Merkl Ottó
II.alelnök: Dr. Szócs Gábor
Titkár: Rédei Dávid
Szerkesztő: Dr. Merkl Ottó
Pénztáros: Szalóki Dezső
Ellenőr: Simonyi Sándor
Jegyző: Kutasi Csaba

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a BCE Kertészettudományi Karán, az „A” épület A/1 termében (Budapest XI., Ménesi út 44), délután 4 órakor.

Előző felhívásunk meg is hozta meg nem is azt az eredményt, amit vártunk. Igaz, hogy nőtt azoknak a tagtársaknak a száma, akik az internetes verzióra feliratkoztak, de csak igen kis számban. Olyan pedig, aki „csak” digitális formában szeretne hozzájutni a Híradóhoz is és a meghívóhoz, nagyon kevés volt. Már olyanok is vannak, akik „leiratkoztak” a listáról. Ők attól félnek, hogy a RH viszonylag nagy mérete (1,5-2 MB), megtölti az e-postaládájukat és ezáltal fontos levelek nem jutnak majd el hozzánk. Mindezek dacára meggyőződésem, hogy a digitális verzió a jövő, csak ki kell várni, amíg tagtársaink többségének jó számítógépe és szélessávú Internet hozzáférése lesz.....

Külön meg kell említenem Dr. Pataki Ervin („Ervin bácsi”) ünneplését, aki nemrég töltötte be a 90. életévét és aki korát meghazudtoló aktivitással vesz részt a társaság ülésein. Ervin bácsinak a RH külön hálás, hiszen rendelkezésünkre bocsátott rajzai nélkül sokszor gondot okozna a lap illusztrálása. Itt hívom fel az érdeklődők figyelmét arra, hogy a Szent István Egyetem Növényvédelem-tani tanszékének honlapján már megtekinthető Ervin bácsi rajzainak jó része (www.mkk.szie.hu/dep/nvtt). Kevesen tudják, hogy e rajzok egy része illusztrálja a BCE Határontúli Levelező Tagozat által kiadott *Növényvédelmi Állattan* jegyzetünket (1995), aminek segítségével nyáradszeredai, zentai és beregszászi hallgatók százai tanulták meg felismerni a kertészeti kultúrák legfontosabb kártevőit.

Ervin bácsi, ezúton is fogadd hálás köszönetünket!

2005. május

HA

Rovarász kortársaink

Dr. Pataki Ervin 90 éves

A MRT legutóbbi közgyűlésén Dr. Tóth Ferenc köszöntötte a 90 éves Dr. Pataki Ervint, majd színes vetítés során mutatta be életútját. De mint utóbb kiderült, előadásának nem volt írásos változata amit leközölhetnénk, ezért felkértük Dr. Osváth Sárát, hogy az ünnepelt által írt önéletrajzi mű alapján (Növényvédelem 32 (7), 1996; 379-383), készítsen a RH39 számára egy összefoglalót Dr. Pataki Ervin életéről és munkásságáról.

Köszönet és főhajtás, a tudósnak, a teremtő tettek emberének

Dr. Pataki Ervin életútja egy olyan fordulatokban gazdag cselekményű, színes embersors, ami Madách Ádámjának nemes küzdelmét idézi, a XX. század embert próbáló, ártatlan milliók életét kioltó bűneivel.

Az első világháború idején, 1915-ben Berlinben született értelmiségi, magyar állampolgárságát megőrző családban. Első sorscsapás 11 éves korában érte édesanyja halálával. Apja 1926-ban visszatért Magyarországra. Szentendrén folytatja bentlakóként Berlinben a Mommsen iskolában elkezdett tanulmányait. Maradandó, magányt feloldó élménye, hogy egy évvel fiatalabb öccsével iratták egy osztályba, s így később Sopronban, a kereskedelmi iskolában együtt érettségizhettek. Az árvaság szomorúsága felhőzte be gyermekkorát, a családi fészek hiánya, a vakációkat is az internátusban töltött évekért. Mégis Sopron maradt ifjúsága fénylő emléke a cserkészterért, a természet szépségeit megismerő kirándulásokért és egy német, atyai barát virágkertészért, aki a növényekkel való foglalkozás érdekességére nyitotta fel a szemét. Ez a kertész ültetett először Magyarországon a kukorica sorok közé babot. Tőle hallhatott elképzeléseket növénynemesítésről, kártevőkről.

Érettségi után Budapest az új állomás. A gazdasági válságot szenvedő fővárosban, a legkülönbözőbb vállalatoknál dolgozott levelező, könyvelő, számlázó, anyagbeszerző státusban, nagyon kevés fizetésért.

1940-ben behívták munkára. Tokajban követ fejt, Erdélyben beton bunkereket bontattak a behívottakkal. Leszerelés után alkalmi munkás éhbérért, de minden nyomorúságot elviselt csakhogy beiratkozhasson az Örkényi-Strasszer féle festőművész képzőbe, ahol Bernát Aurél tanítványa lett. Kitűnő rajztehetségét, hosszú élete során változatos műfajokban kamatoztatta: karikatúra, portré a tábori lapokra, freskófestés tiszti étkezdék falára (Proszkurov, Kiev). Később, a mai napig tudományos rovartani rajzok, illusztrációk (Magyarország állatvilága sorozat, Levéltetvek IV. füzet, 81 ábra, 2000; A cukorrépa kártevőinek kézikönyve, 56 színes ábra). Tehetségéből, ötletességéből, futotta ágyúgolyóhüvelyből virágvázákat készíteni, amire magyaros mintákat rajzolt.

Rudna Glavanál éjszakai ütközetben megsebesült. Korházi ápolás után Belgrádba irányították, itt tisztak útmutatása mellett megrajzolta az új jugoszláv hadsereg egyenruháját.

1945 júliusában tért haza. Senki nem várta. Apja eltűnt, öccse a Don-kanyarnál pusztult el. Itthon a háború sebezte Budapest várta. Államosításig régi munkahelyén az Albus gyárban dolgozott, majd 1951-ben beiratkozott az újra megindult agráregyetem levelező szakára.

A háborút túlélte ember örömeivel, hazája iránti felelős szeretetével kezdett hozzá az egyszemélyes országépítéshez. Hamarosan felfigyeltek szervezőképességére, átgondolt döntéseire, vezetői alkalmasságára, s így nevezték ki egymásután a tassi traktoros képző, majd a Tolna Megyei Növényvédő Állomás igazgatójává. Hogy milyen belső elkötelezettségre volt szükség a háború utáni létesítmények megszervezésében, működtetésére családos embernek a jármű hiányos időszakban, az most nehezen megfogalmazható. Kerékpárral, vonattal, majd motorkerékpárral közelítette meg négy járásban a növényvédő állomásokat. Közben oktatott és tanult. 1957-ben diplomázott, majd a szakmérnök képzés keretében a növényvédelmi szakot végezte el, aminek később irányítója lett. Doktori disszertációját 1966-ban a répaloha biológiájának monografikus feldolgozásából írta.

A nemzetközi elismerés a kubai meghívással kezdődött 1969-ben, amit ötévenként még három meghívás követett. Fő kutatási területe a viaszos ananász pajzstetű alaktanának biológiájának tanulmányozása mellett berendezett egy entomológiai laboratóriumot, rovargyűjtés céljára szolgáló szekrényeket tervezett – készített az asztalos műhelyben. A Jermy féle fénycsapdát átformálta a trópusi viszonyokra, amelynek eredményeként tájegységenként fénycsapdák és növényvédő állomások létesültek. Mexikóban 4 tagú delegáció tagjaként mezőgazdasági szakiskolák létesítésében vett részt. Gazdag szemléltető anyaggal tért haza.

Spanyol nyelvre fordított magyar szakkönyvei a szakma nemzetközi tekintélyét növelték. Nyugdíjazása után, az azóta eltelt majdnem 30 évben, szinte felsorolhatatlan, páratlan értékű ábrákkal, szócikkekkel, könyvekkel, fordításokkal, spanyol-magyar, német-magyar szótárkészítéssel gazdagította a magyar tudományt.

Nemcsak évei számával, de monumentális életművével olyan csúcsra jutott, amivel eleget tett Szentgyörgyi Albert imájának: „Uram add, hogy teremtesednek rám bízott parányi részét széppé tegyem, tisztességgel szolgáljam”.

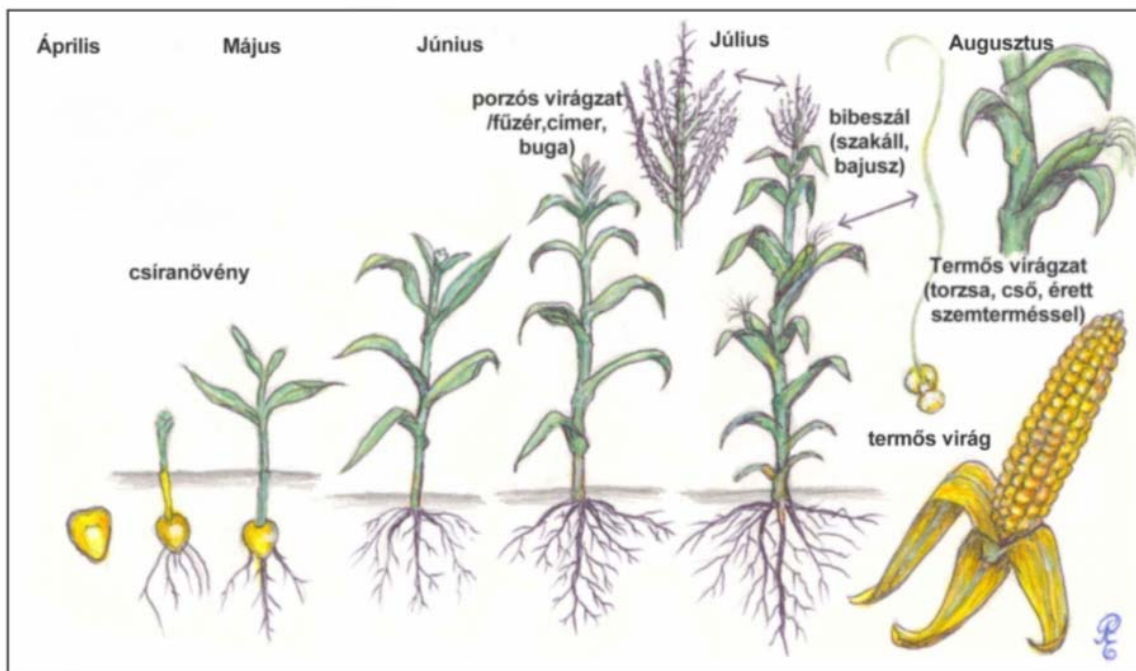

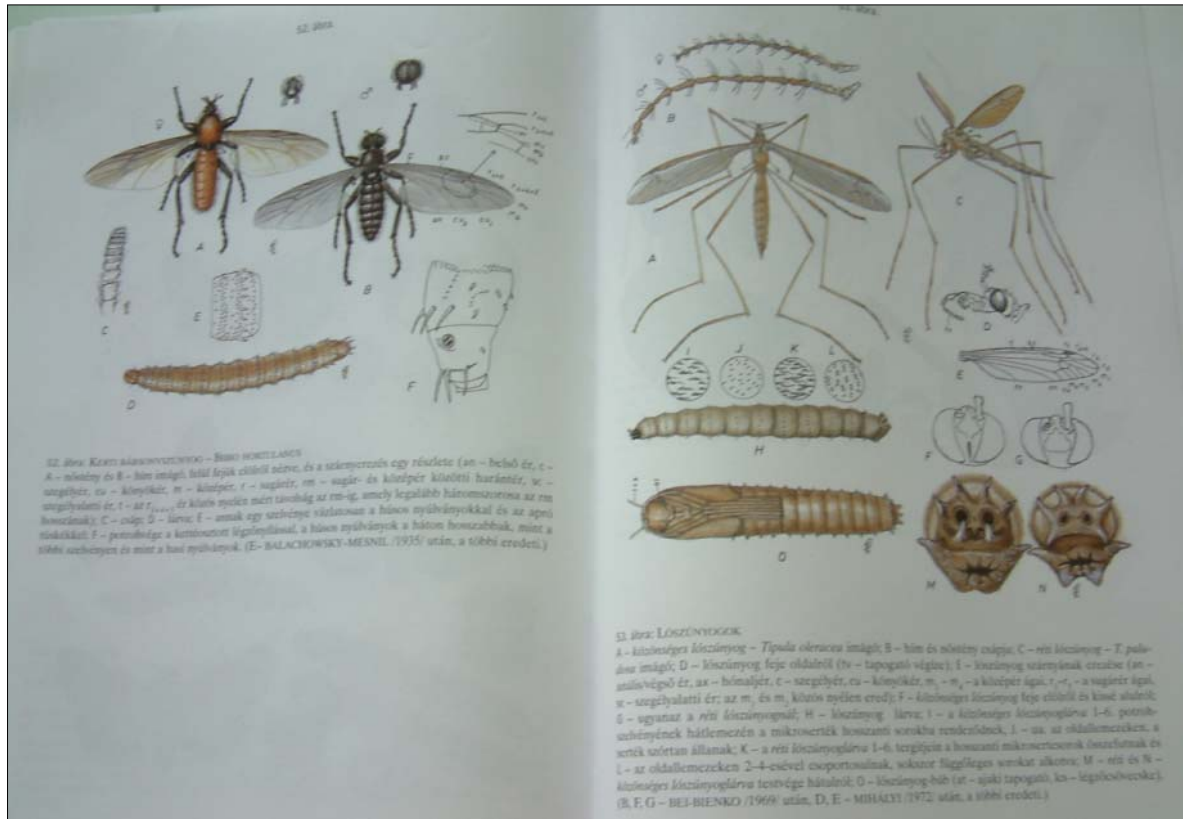

(a fényképeket Pataki Ervin unokája készítette 2005. április 15-én)

Dr. Pataki Ervin által készített illusztrációk:

A kukorica fejlődésmenete

Rovarász elődeink

Xantus János (1825-1894)

Először kiscserkészkoromban talákoztam a nevével. Herman Ottó mesélte el az átélt kalandját egy újságcikkben “Kaland az amerikai őserdőben” címmel. Ebben elbeszéli, hogyan kereste fel Amerikában barátját, Xantus Jánost, ezt a furcsa nevű magyar kutatót. Ezt a nevet azután soha sem felejtettem el. Akkor még nem tudtam, hogy a szeretett indián regényekben, ugyan más néven, de ismét találkozhattam vele. Karl May, vagy ahogyan mi ismertük magyarul May Károly, a Winnetou regényeiben az apacs törzsfőnök barátjaként jelenik meg Old Shatterhand néven. A regényíró Xantusról mintázta a regényhősét, akivel amerikai útja során személyesen is találkozott. Ki volt ez a kalandos életű magyar.

Xantus János görög eredetű család tagjaként Csokonyán született 1825-ben. Apja Ignác, a Széchenyi család jogtanácsosa volt. János az iskoláit Győrben végezte, Pesten ügyvédi vizsgát tett. Nemes ifjúként a vármegye aljegyzője lett. Egy év múlva, 1848 őszén futótüzként terjedt a hír: a haza veszélyben van, a rácok élén Jellasich elindult Pestre megdönteni a magyar kormányt. A 23 éves János búcsút mondotta jogászságnak, tüzerként Pákozdnál harcol, majd a 46. Honvédszászlóaljnál gyalogos főhadnagyként szolgál. 1849-ben osztrák fogságba esik, majd besorozzák közlegényként az osztrák hadseregbe. Innen anyja közbenjárására megszabadul, majd több magyar menekülttel együtt Drezdában él. Egy alkalommal, valamilyen megbízással Prágába megy, ahol újra elfogják. Az őrzésével megbízott osztrák altiszttól, barátai segítségével megszökik, rögtön újra Drezdába, majd Londonba megy. Mivel a nyelvet nem tudta jól, 1851-ben áthajózott Amerikába. Ott nem

kérdezték, hogy mit tanult, hanem azt, hogy mit tud. Minden munkának becsülete volt. János volt könyvkereskedő, boltossegéd, gyógyszerész, vasúthivatali tervrajzoló, újságkihordó, matróz, zongoratanító, görög, spanyol és latin nyelvek professzora, de volt napszámos is.

Ezidőtájt kezdődtek a nagy vasútépítkezések, amelyek célja a nyugati és keleti part vasúti összeköttetésének létrehozása. Xantus itt kapott munkát, mint terepfelmérő. A rajzoló munka mellett a természet titkait kémleli. Beutazza Texas egyes vidékeit, érintkezésbe kerül több indián törzssel, az egyik törzs testvérükké fogadja. 1854-ben a magyar emigránsok alapította Új-Budán telepedik le, földbirtokot vett itt. Mint arról egy kéziratban maradt beszámolójából tudjuk, itt találkozik először a nyugatra vándorló mormonokkal, akikről ő számol be először a magyaroknak. 1855-ben elhagyja Új-Budát, és földmérőként a Canadian-River környékét járja be. A térképezés mellett már szorgalmasan gyűjt a Smithsonian Intézet számára. Ez 26 láda anyagot jelent. Még ebben az évben belép az amerikai hadseregbe. Itt egyszerű katonából a szolgálat alatt altiszti rangig vitte. Katonaként a Kansas City-től Nyugatra fekvő, határmenti Fort Rileybe vezénylik. Itt ismerkedik meg az ezred orvosával, Dr. Hammond-dal, aki szintén lelkes természetbúvár és Jánost maga mellé veszi. Ennek eredményeképpen tömegével küldik a legkülönbözőbb állattani, közettani stb. gyűjtött anyagot a washingtoni Smithsonian Intézetbe. Elsőként a Philadelphiai Természettudományos Akadémia választja tagjai közé. Elismert kutatóként egy éves katonai szolgálat után leszerelik. Megbízák a Kaliforniai félszigeten a Csendes-óceáni Szent Lukács foknál létesítendő tengerkutató állomás felállításával és vezetésével. Időközben a Magyar Nemzeti Múzeumnak is küld preparátumokat, madár és rovarani gyűjtéseket, leveleiben ismerteti az akkori amerikai viszonyokat és kaliforniai utazásait. 1859-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagjai közé választja. Az eddig végzett gyűjtései eredményeképpen 26 madárfajt neveznek el róla.

A politikai helyzet enyhülése következtében 1861-ben tér vissza először Magyarországra, és megtartja akadémiai székfoglalóját. Itthon nagy lelkesedéssel fogadták a híres férfiút, aki idehaza sem tétlenkedett. Beszélt, felolvasott, írt, tanácskozott. Egy állatkert létesítését is javasolta. Mivel itthon nem kapott állást, 1862-ben visszament Amerikába. Az Egyesült Államok kormánya ekkor kinevezte mexikói konzullá. Manzanilloban volt a székhelye, aminek környékén folytatja természettudományos kutatásait. Azonban a vidéken zavargások törnek ki, ezért elhagyja állomáshelyét és beutazza Kubát, Perut, Bolíviát, majd másodszor is elindul hazafelé 1864-ben. Útközben tanulmányozza a belga és holland állatkerteket. A Nemzeti Múzeumnak küldött amerikai anyagról *Frivaldszky János* a múzeum őre (igazgatója) a következőket írja: *“Páratlan tevékenysége által 72 emlős, 1276 madár, 294 madártojás, 105 madárfészek, 116 hüllő, 3783 csiga és kagyló, 24 sugárállat, 28 habarc, 1680 példány rovar és számos becses könyv jutott nemzeti intézményünknek....Xantus János küldeménye nemzeti intézetünkre nézve kétszeres nyereségnek tekinthető: mert nemcsak hogy sok fajjal gazdagítja gyűjteményeinket, de egyszersmind azoknak rendszerbeli rokonságát s e szerinti összeállítását tetemesen elősegíté”*

Hazatérte után megszervezte a budapesti Állatkertet, amely 1866-ban megnyílt és annak első igazgatója lett. 1867-ben megtörtént a kiegyezés, a király megkoronázása. A kibékülés első jeleként az Osztrák-Magyar Monarchia két nagy hadihajót küldött a keletázsiai vizekre, hogy kereskedelmi összeköttetéseket létesítsenek, mindkét ország múzeumai számára növény-, állat- és néprajzi tárgyakat gyűjtsenek. A nagyészű és európai műveltségű vallás- és közoktatásügyi miniszter *Eötvös József*, aki nem csak regényeket és verseket írt, hanem minden tudományos kérdés iránt is érdeklődött, Xantus Jánost küldte ki erre az útra. Bár az ország szegény volt *Eötvös* azzal bocsátotta útra Xantust, hogy *“ha több pénz kell, írjon jókor előre és mindig lesz, amennyi kell ilyen célra.”*

Xantus 1868 szilveszterén indult Bécsből útra, Triesztben hajóra szállva Aden érintésével, 1869 január végén érkezett Ceylon szigetére. A sziget egész nyugati részét

bebarangolva február közepéig hatalmas anyagot gyűjtött. Innen Szingapurba hajózott, majd Bangkokban csatlakozott az osztrák-magyar expedícióhoz. Májustól érintették Indokínát, Hongkongot, Sanghait és Japánt. Az osztrák és magyar tisztek között gyakori volt a torzsalkodás. Amikor az osztrák vezető a közös expedíció anyagát a bécsi múzeumoknak és állatkerteknek szánta, Xantus ezt nem engedte, és elvált az expedíciótól 1869 októberében. Útjának állomásai: Yokahama, Formosa, Hongkong, Macao, Fülöp-szigetek végül Szingapur. Innen indul az egyik legfontosabb felfedező- és gyűjtőútjára, Borneo szigetére. Erről az útról a Földrajzi Közleményekben számol be *“Borneo szigetén 1870-ben tett utazásomról”* címmel. A veszélyes utazás során érintkezésbe került a sziget őslakóival, a dajak fejedelmekkel, akikkel együtt is lakott. Közben feltérképezte Batanglapur folyó vidékét és négy nagy kutatóutat tett a szigeten, sok olyan helyen, ahol fehér ember még nem járt. Szeptemberben érkezett vissza Jávára, majd elindult hazafelé Magyarországra.

Az egész út 38 000 forintba került az államnak, de amit Xantus János hazahozott, annak értéke sokszorosa ennek. Hozott: 171 emlősállatot, 56 csontvázat, 771 madárbőrt, 220 madárfészket és tojást, 1362 kígyót, gyíkot és teknőt, 4524 halat, 63748 rovar, 17 rovarfészket, 3868 rákot, 4100 pókot, 15 500 lágytestű állatot, 300 korallt, 413 sugárállatot, 65 000 növényt, 428 ásványt, 976 érmet és pénzt, 500 kéziratot és 690 néprajzi tárgyat.

Hazatérte után 1872-ben a Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának örévé nevezik ki. Az osztály anyaga az ő gyűjteményéből áll és alapja lesz a Néprajzi Múzeumnak. Borneoi néprajzi anyaga akkoriban egyedüli volt Európában.

Sajnos az általa gyűjtött természettudományi anyag csak részben vészelte át az elmúlt 140 évet. Az 1956-os forradalom alatt a Természettudományi Múzeum Baross-utcai épülete belövést kapott és kigyulladt. Az épület keleti szárnyában tomboló tűzvészben, amit az alkoholos preparátumok égése még csak fokozott, odaveszett a hal, kételtű, hulló madár és puhatestű gyűjtemény, valamint számos rovargyűjtemény teljesen vagy részben. De azért, ha valaki megtekinti a Múzeum bogár vagy szipókásrovar gyűjteményét, az orientális részben megtalálhatja Xantus János gazdag és csodálatos anyagát. Xantus János nem volt tudós, noha sokat tudott és sokat dolgozott a tudomány érdekében. Mégis a magyar tudomány nagyjai között a helye, mert a megjelent 86 értekezésen és a rengeteg általa gyűjtött tudományos anyagon túlmenően, helyesen tudta felismerni az akkori művelt világ tudományos érdekeit és ezeknek az érdekeknek hazai földön való megteremtéséért mindent elkövetett. Azt akarta, hogy a magyar is érjen és tudjon annyit, mint a világ bármely más népe. A múzeumok gyűjteményei az ő igazi nagyságának örök emlékkövei.

1894-ben hunyta le szemeit. Sírja a kerepesi temetőben, a nemzet nagy fia, *Deák Ferencnek* a mauzóleumával szemben van. Végül hadd zárjam Xantus János gondolatával ezt a biografiát:

“a magyar számára csak egy hely van a földtekén: Hazája ! mely volna bár szegény, noha nem nagy, nem híres és nem csodás, mégis legvonzóbb vándor fiai előtt; s bármerre kóboroljunk is e széles világ hátán, bármily jól folyjon dolgunk, csak egy hang cseng füleinken át: a haza.”

Rozner István

MRT Hírek

Választmányi 2005. április 15. A társaság elnöke, Dr. Mészáros Zoltán megnyitotta az ülést, átadva a szót Szabóky Csabának, aki ismertette, hogy hol tart az idei Rovarász kirándulás szervezésével (a részleteket a májusi ülésen és a társaság honlapján ismerteti). A legnagyobb vitát, ami a választmányi ülés több mint felét elvitte, a következő napirendi pont váltotta ki. Egyik választmányi tagunk azt javasolta, hogy a MRT tiltakozzék a tervezett gyapjaslepke elleni vegyszeres védekezés ellen. Igen sokan szóltak hozzá a témához, többségében ellenezve a javaslatot. Szintén vitát váltott ki az a javaslat, miszerint a jövőben választmányi tagok ne nyerhessenek a MRT pályázatán pénzösszeget, csak oklevelet. Mivel nem sikerült dűlőre jutni, a társaság elnöke megbízta a titkárt, hogy hozzon létre egy ad hoc bizottságot, mely a következő ülésre elfogadható javaslattal áll elő. Szintén kemény vitának ígérkezett (de végül elmaradt), a Folia szerkesztőségének azon döntése, hogy a lapban a továbbiakban már csak angolul jelenhetnek meg írások..

HA, jegyző helyettes

In Memoriam Dr. Kartal Béla (1938-2005)

1991-ben a veszprémmegyei Naplóban Bali József azt írta Béláról szóló cikkében, - Egy orvos választott életformája, - hogy az ember a természettel szemben minden csatát megnyer, kivéve az utolsót. Az utolsó csatát Béla is elvesztette, kezéből kiesett a lepkeháló 2005. április 24-én este 8 órakor itt hagyott bennünket. 1936 augusztus 17-én Jászberényben született, középiskoláit a pápai Türr Gimnáziumban végezte, orvosi képesítését a Szegedi Orvostudományi Egyetemen szerezte. Tanulmányainak befejezése után Orosházán a Rendelőintézet igazgatói feladatának tett eleget, majd 1982-től a Veszprém Megyei Kórház helyettes főigazgatója, s egyben a Rendelőintézet igazgatója volt, nyugdíjazásáig. Ezt követően még néhány évig a Járóbetegellátás vezetőjeként dolgozott. A lepkekkel 1954-ben még pápai diák korában Tallós Pál, a korán elhunyt növénycönológus ismertette meg, s ez a hatás élete végéig elkísérte. Még abban az évben tagja lett a Magyar Rovartani Társaságnak. 1982-től az Alföld szegényes nappali lepkefaunája után a Bakony, Béla számára a paradicsomot jelentette, s ettől kezdve, megismerkedésünk után, számos közös gyűjtőúton vettünk részt, melyekre olykor felesége és fia is elkísérték. Neki köszönhető, hogy a salgföldi csarabosborókás környékén lokálisan repülő *Pyronia tithonus* populációja ismertté vált. A '80-as évek első felében a *Maculinea* génusz fajainak terjedésével foglalkozott, a *xerophila*-t Ő találta meg a Márkó-Veszprémi Nagymezőn. 5 évvel ezelőtt áttért az éjjeli lepkék gyűjtésére is, gyűjteményének fajszáma szépen szaporodott. Tervét, hogy az éjjeli lepkéknek kis példányszámú, de lehetőleg teljes bakonyi anyagát begyűjtse, már nem tudta megvalósítani. Legyengült szíve, a harmadik rohamnak nem volt képes ellenállni. Kutatásainak eredményeit sajnos nem publikálta, bár ígérte, erre sem kerülhet már sor. Talán valaki más, rövid közleményben az utókor számára hozzáférhetővé teszi. Hamvait május 4-én Veszprémben, a Vámosi úti temetőben helyezték örök nyugalomra.

Kedves Béla, szeretett és tisztelt tagtársunk, kollégánk, barátunk, pihenj békében a lepkék örök vadászmezején. Isten Veled.

Dietzel Gyula

2005. évi Rovarász kirándulás JÚNIUS 17-18-19.

Helyszín: **Bükkszentkereszt úttörőtábor**

Program:

péntek (17.)

- 13,00 – találkozás az úttörőtáborban
- 14,00 – közös ebéd
- 15,00 – tábornyitás, ünnepélyes zászlófelvonás, ismerkedés a környékkel
- 19,00 – felkészülés az éjszakai gyűjtésre

szombat (18.)

- 9.00 – kirándulás a Bükk-fennsíkra. Tervezett útvonal (a táv kb. 15 km): Nagymező (parkoló) – Feketesár – Őserdő – Tarkó – Zsidó-rét – Nagymező (ha marad idő és energia akkor + 6 km és Bánkút megmászása követheti)
- 16,00 – indulás vissza a szálláshelyre
- 18.00 – felkészülés a szalonnasütésre
- 19,00 – felkészülés az éjszakai gyűjtésre (terv szerint a Nagymezőre)

vasárnap (19.)

- 9.00 – bükkszentkereszti üvegmúzeum megtekintése
  - gyógyító kövek meglátogatása
  - mészégető látogatása
- 14,00 – táborzárás, ünnepélyes zászlólevonás, indulás hazafelé

Bükkszentkereszt célszerű megközelítése: **Miskolc – Hámor – Lillafüred – Hollóstető – Bükkszentkereszt**. A falu **második buszmegállójától** (Borostyán étterem) visszafelé az Y elágazásban az alsó úton az első keresztútra balra fordulva az **Üvegmúzeum mögött** a völgy irányába tovább lefelé haladva további két **Y-út** közül **mindig az alsó utat** választva érkezünk az úttörőtáborba. A táv kb. 500 méter.

Aki vonattal utazik Miskolcra távolsági busszal Hollóstetőn keresztül közelítheti meg.

Költségek: szállás kőházban (8 és 4 személyes szobák) 1100 Ft/fő/éjszaka
étkezés (ebéd) 1000 Ft
szalonnasütés + múzeumi belépő 1000 Ft

Az MRT tagok részére a Társaság utólag megtéríti a szállásköltséget.

A BNP csak abban az esetben támogatja a kirándulást, ha a **gyűjtésekről a fajlistákat** átadjuk. Kérjük mindenki tartsa magát ehhez!

Felvilágosítást ad **Szabóky Csaba** a **438-5883** munkahelyi (8–15 között) és a **3883 165** otthoni (18–24 között) telefonszámon.

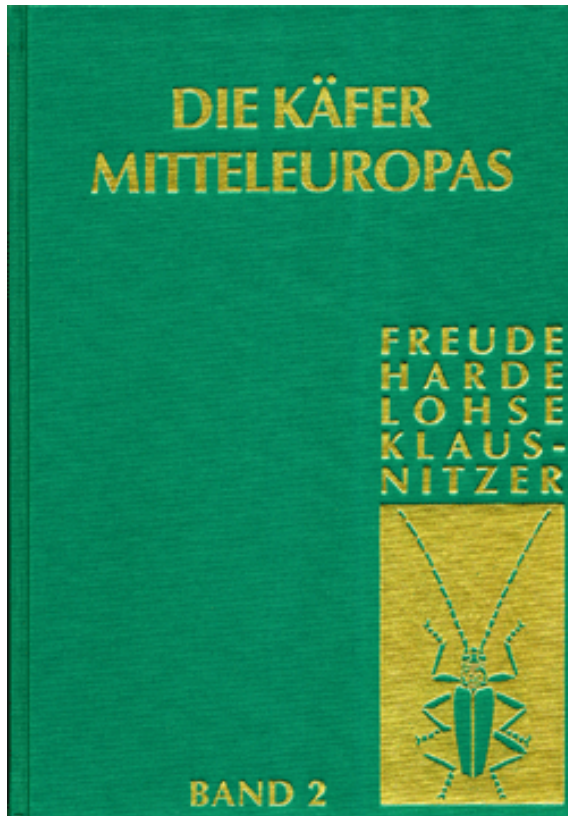
A részvételre **befizetni** a soron következő **Rovartani** ülésen (**május 20-án**) vagy legkésőbb **május 23-ig**(hétfőn) lehetséges.

Jó pihenést, gyűjtést, szórakozást kíván a Vezetőség

Szakirodalmi figyelő

Megjelent a *Die Käfer Mitteleuropas* sorozat futóbogaras kötetének új kiadása

MÜLLER-MOTZFELD, G. (ed.) (2004): Band 2. Adepaga 1: Carabidae (Laufkäfer). — In: FREUDE, H., HARDE, K. W., LOHSE, G. A. & KLAUSNITZER, B. (eds.): *Die Käfer Mitteleuropas*. – Spektrum-Verlag (Heidelberg/Berlin), Elsevier, 2. Auflage., 521 pp., ISBN 3-8274-1551-9, 149 EUR.

A méltán híressé vált *Die Käfer Mitteleuropas* sorozat rendszertani köteteinek sora már lezárult, a legújabb kötetek a lárvák ismertetését tartalmazzák, vagy az egyes fajok ökológiáját tárgyalják. Ez utóbbiak „L”, illetve „E” jelzéssel külön egységeket képeznek. A futóbogarakat tárgyaló második kötet első kiadása majd 30 éve, 1976-ban látott napvilágot, és a közben eltelt hosszú idő alatt is megőrizte népszerűségét. Nem csoda, hiszen a szerzők a szakszerűség mellett a könnyű használhatóságot is szem előtt tartották. Úgyszintén szerencsés körülménynek számít a hazai felhasználók szempontjából, hogy a kötetbe felvett fajok a magyarországi fauna jó 95 százalékát tartalmazzák, jóllehet a szerzők Közép-Európa keleti határát valahol a Lajtnánál húzták meg.

A régi generáció tagjai persze inkább Csiki Ernő 1905-1908 között megjelent magyar (*Magyarország bogárfaunája*), illetve az 1946-os német nyelvű munkáját (*Die Käferfauna des Karpaten-Beckens*) használták és használják, mivel ezek felölelik a Kárpát-medencében élő összes futóbogárfajt, emellett az esetek egy részében – ha szükséges is – képet adnak a hazai elterjedési viszonyokról. Sajnálatos, hogy a kiváló és ma is

keresett munkák jószerevével semmiféle ábraanyagot nem tartalmaznak, így a kezdő és „középhaladó” bogarász a nehéz esetekben kellő ismeret hiányában alig boldogul a meghatározni kívánt példánnyal. Arról nem is szólva, hogy ma már szinte lehetetlenség ezekhez az antikvár ritkaságokhoz hozzájutni.

Áttörést jelentett a prágai egyetem professzora, Karel Hůrka által írt „*Carabidae of the Czech and Slovak Republic*” című szép kiállítású határozókönyv megjelenése, mely számos színes habitusábrája és részletrajzai (no meg nem utolsó sorban elfogadható árfekvése) révén gyorsan közkedvelté vált a magyarországi hivatásosok és amatőrök között egyaránt. Az 1996-ban közreadott mű ráadásul igen nagy mértékben „lefedti” a hazai faunát, és sok faj esetében konkrét utalást is kapunk a magyarországi elterjedésről. Sajátossága e munkának, hogy sok értékes ökológiai adatot is tartalmaz. Így például az egyetlen olyan mű, melyben minden futóbogár esetében szerepel a hártás szárny hosszúsága. Megjegyzendő, hogy a hazai pályán mozgó „ifjú futóbogaras titánok” is főként ezt az angol és cseh nyelven írt művet forgatják – ők mostanában örvendetes módon gomba módra teremnek hazánkban.

Ha a legfontosabb, az európai futóbogarakkal foglalkozó határozókönyveket vesszük sorba, nem hagyhatjuk említés nélkül a Trautner-Geigenmüller szerzőpáros által írt szintén kétnyelvű, angol-német munkát (*Tiger beetles. Ground beetles*). Ez utóbbi előnye, hogy több olyan – nálunk meglehetősen ritka – déli elterjedésű, melegkedvelő faj is szerepel benne, melyek hazánkban érik el elterjedésük északi és/vagy nyugati határát. E fajok a Közép-Európa faunáját tárgyaló művekből többnyire kimaradtak. Úgyszintén előnynek számít a nagy mennyiségű és igen jó minőségű habitusrészlet és részletrajz, melyek nemcsak hasznosak, hanem sokszor szemet gyönyörködtetőek, mint

a *Carabus*-fajok szárnyfedőjét ábrázoló grafikák. Hátránya e munkának, hogy egyes fajgazdag és nehéz csoportokat nem tárgyal részletesen, így például nem mutatja be a közfutó- (= *Amara*) fajokat.

A címben említett kötet, a *Die Käfer Mitteleuropas* sorozat futóbogarakkal foglalkozó részének új kiadása többek között azért vált szükségessé, mert elődjének megjelenése óta számos revízió látott napvilágot, melyek olykor alapvető változást eredményeztek. Példaként említhető a Joachim Schmidt-féle *Agonum*-revízió, mely a korábban „*Agonum moestum*”-ként ismert fajt három fajra hasította. (E három faj elkülönítése egyébként a legtöbb hazai futóbogaraszt igen kemény próbatétel elé állítja.) De nem kevésbé fontos Jörg Gebert *Cicindela*-, vagy Gerd Müller-Motzfeld *Bembidion*-revíziója. E munkákban a szerzők számos olyan ábrát közöltek (például a bogarak hím ivarszervének rajzait), melyek nélkül a biztos határozás úgyszólván lehetetlen. Az ábrák a *Die Käfer Mitteleuropas* pótköteteiben ugyan megjelentek, de így a példányok azonosításához több könyvet kell egyidejűleg használni, ami kényelmetlenné teszi a munkát.

Az új kiadás messzemenően figyelembe veszi az időközben megjelent revíziókat, alapvetéseket és szakkönyveket. Oldalszámában, ábraanyagában jóval meghaladja elődjét, és a betűméret növelésével további könnyebbséget nyújt az azonosítást végző szakember számára. Nemcsak a határozáshoz szükséges ismeretek és ábrák szempontjából bővült a korábbi kiadáshoz képest, hanem jóval több adatot olvashatunk az egyes fajok elterjedéséről, jellemző élőhelyeikről, ritkaságukról is. Újítás a könyv végén álló 14-oldalas táblázat, ahol a könyvben jellemzett összesen 1008 futóbogár elterjedési típusának, élőhelyének valamint előfordulási helyeinek (országainak) rövidítése található. A könyv korunk legkiválóbb európai szakembereinek alkotása, melyről bárki meggyőződhet, ha a mű elején található szerzők neveit elolvassa. Ára sajnos igen tetemes, 40 000 forint, megvásárlására így nem mindenki vállalkozhat. Használatát – magyar nyelvű szakkönyv hiányában – mindazoknak javasoljuk, akik a hazai bogárfauna alapos ismeretét tűzik ki célul.

Szél Győző